

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

ISSN: 2148-2292

12 (4) 2025

Academic Journal of History and Idea

Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş tarihi | Received: 30.07.2025

Kabul tarihi | Accepted: 20.08.2025

Yayın tarihi | Published: 25.08.2025

Muhammet Nimet Çavuş

<https://orcid.org/0000-0003-0860-7643>

Dr. Lecturer, Aydın Adnan Menderes University, Didim Vocational School, Türkiye,
mncavus@adu.edu.tr

Hanife Gül Bozkurt

<https://orcid.org/0009-0006-6146-8629>

Lecturer Dr., Aydın Adnan Menderes University, Aydın Vocational School of Health Services,
Türkiye, hgulbozkurt@gmail.com

Atıf Künyesi | Citation Info

Çavuş, M. N. & Bozkurt, H. G. (2025). Turizmde Kültürel Miras Kavramını Ele Alan Çalışmalara Yönelik Bibliyometrik Bir İnceleme. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 12 (4), 586-610.

Turizmde Kültürel Miras Kavramını Ele Alan Çalışmalara Yönelik Bibliyometrik Bir İnceleme

Öz

Bu çalışmada turizmde kültürel miras kavramını ele alan akademik çalışmalara yönelik bibliyometrik bir analiz yürüterek gelecekteki çalışmaların literatür taraması süreçlerine katkı sağlamak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 26.03.2024 tarihinde Web of Science veri tabanında “tourism” ve “cultural heritage” anahtar kelimeleri aratılmıştır. Bulunan sonuçlar SSCI (Social Science Citation Index) kriteri ve “tüm alanlar” seçilerek filtrelendi. Elde edilen veriler VOSviewer programı kullanılarak yazar-atıf, eser-atıf, ülke-atıf, kurum-atıf, anahtar kelime ve bibliyografik eşleşme analizleri yürütülmüştür. Çalışmalarında en fazla atıf alan ilk 5 yazar sırasıyla; Gen Suwa (1678 atıf), Greg Richards (1648 atıf), Tim D. White (1445 atıf), Owen C. Lovejoy (1351 atıf) ve Berhane Asfaw (1281 atıf) olarak belirlenmiştir. Çalışma bulguları yorumlanarak bibliyometrik göstergeler tartışılmıştır. Turizmde kültürel miras

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atdd>

kavramının günden güne önem kazanması nedeniyle bu alanda daha fazla akademik çalışma yürütülmesi önerilmektedir.

Anahtar kelime: Turizm, Kültürel Miras, Bibliyometrik Analiz

A Bibliometric Analysis of Studies on the Concept of Cultural Heritage in Tourism

Abstract

In this study, it was aimed to contribute to the literature review processes of future studies by conducting a bibliometric analysis of academic studies that deal with the concept of cultural heritage in tourism. In this context, on 26 March 2024, the keywords “tourism” and “cultural heritage” were searched in the Web of Science database. The results obtained were filtered by selecting the SSCI (Social Science Citation Index) criterion and “all fields”. The data obtained were analysed using the VOSviewer program through author-citation, document-citation, country-citation, institution-citation, keyword, and bibliographic coupling analyses. The top five authors who received the highest number of citations in their studies were identified respectively as Gen Suwa (1678 citations), Greg Richards (1648 citations), Tim D. White (1445 citations), Owen C. Lovejoy (1351 citations), and Berhane Asfaw (1281 citations). The findings of the study were interpreted and bibliometric indicators were discussed. Due to the increasing importance of the concept of cultural heritage in tourism day by day, it is recommended that more academic studies be conducted in this field.

Keywords: Tourism, Cultural Heritage, Bibliometric Analysis

Giriş

Turizm, ziyaret edilen yerden ücret alma veya uzun süreli ikamet değişikliği hariç olmak üzere, bir yıldan fazla olmayan bir süre için ve çok çeşitli eğlence, işle ilgili, dini, sağlıkla ilgili ve kişisel nedenlerle bireylerin geçici olarak normal yaşam alanlarından uzakta gerçekleştirdikleri faaliyetler bütünüdür (Smith, 2004). Turizm, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana dünya pazarının önemli bir ekonomik unsuru olarak gelişmiş ve dünyanın en büyük endüstrilerinden biri haline gelmiştir (Chambers, 1997). Kıyı turizmi, kentsel turizm, ada turizmi, kırsal turizm ve dağ turizmi gibi farklı turizm kategorileri ve çeşitleri bulunmaktadır. Turizm sektörü içerisinde kıyı turizmi, turist akışı ve gelir yaratma açısından açık ara en önemli turizm türüdür (Ghosh, 2011), ancak günümüzde kültürel miras turizmi olarak bilinen yeni turizm trendleri ortaya çıkmıştır (Richards, 2014). Bu eğilim, macera, kültür, tarih, arkeoloji ve

yerel halkla etkileşim arayan turistlerin hacmindeki artışta açıkça görülmektedir. Kültürel miras turizmi, geçmişin ve günümüzün hikâyelerini ve insanlarını otantik bir şekilde temsil eden yerleri ve faaliyetleri deneyimlemek için seyahat etmek olarak tanımlanmaktadır (Timothy, 2014). Turizmde kültürel mirasın olumlu ekonomik ve sosyal etkisi vardır, kimlik oluşturmakta ve pekiştirmektedir, kültürel mirasın korunmasına yardımcı olmaktadır, kültürü bir araç olarak kullanmaktadır, insanlar arasında uyum ve anlayışı kolaylaştırmaktadır, kültürü desteklemektedir ve turizmin yenilenmesine yardımcı olmaktadır. Çeşitli maddi ve manevi varlıklardan oluşan kültürel miras kavramı ise günümüzde turizm açısından yeni kalkınma alternatifleri oluşturmak açısından önem kazanmış bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürel mirasın turistik düzlemde doğru bir şekilde yönetilmesi önemli bir kaynağa dönüşmesini sağlamaktadır (Álvarez-García vd., 2019). Kültürel miras turizmi, dünya genelinde pek çok turistik destinasyonun ekonomisini canlandırmak için önemli bir mekanizmadır. Ancak hiçbir şekilde kalkınmayla ilgili tüm sorunların çözümü değildir. Geleneksel kitle turizmi biçimleri sürdürülebilir ekonomik kalkınma için artık yeterli değildir (Mzembe vd., 2023). Kültürel miras turizmi gibi alternatif turizm biçimleri, yerlerin ürünlerini çeşitlendirmelerine, turizm arzlarını genişletmelerine ve turistik destinasyonlarda insanlığın geçmişini takdir etmeye yönlendirilen pazarlara girmelerine olanak tanımak açısından hayati önem taşımaktadır. Kültürel mirasın muazzam ekonomik potansiyelinin farkına varan dünyanın dört bir yanındaki sayısız yer, hizmet ekonomilerinin önemli bir parçası olarak kültür turizmini geliştirmek ve desteklemek için bir araya gelmiştir. Son yıllarda kültürel mirasa yönelik artan ilgiye karşılık olarak birçok değişiklik ve dikkate değer modeller ortaya çıkmıştır (Santa & Tiatco, 2019). Bu doğrultuda turizm açısından oldukça önemli olan kültürel miras kavramı üzerine yapılan akademik çalışmaların önemi günden güne artmaktadır.

Bu çalışmada turizm alanında kültürel miras konusunun ele alacak gelecek çalışmalara rehberlik etmek amacıyla turizmde kültürel miras konusunu ele alan mevcut akademik çalışmaların sistematik bir şekilde incelenmesi, nicel verilerle değerlendirilmesi, verilerin görselleştirilerek mevcut akademik çalışmalara dair bir kaynak oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda bu çalışmada sırasıyla kültürel miras ve turizm arasındaki ilişkiyi açıklayan bir kavramsal çerçeve literatür ışığında sunulmuştur. Ardından yöntem bölümünde Web of Science veri tabanından elde edilen verilerin VOSviewer programında işlenmesiyle yürütülen bibliyometrik analizlerin bulguları yorumlanmıştır. Çalışmanın bu kısmında kültürel miras

kavramı ele alınmakta ve ardından kültürel miras ve turizm arasındaki ilişki literatür ışığında irdelenmektedir.

1. Kültürel Miras Kavramı

1954 yılında Hollanda'nın Hague şehrinde yapılan UNESCO sözleşmesinde kültürel miras kavramı, mimari anıtlar ve bina grupları gibi her halkın kültürel geçmişi açısından büyük önem taşıyan taşınır ya da taşınmaz varlıklar olarak tanımlanmıştır. 1972 yılında Dünya Mirası Sözleşmesi (World Heritage Convention) ile kültürel miras kavramının tanımı, ilk tanıma benzer şekilde mimari eserleri, bina gruplarını ve sit alanlarını (insan yapımı ya da doğa ve insanlığın ortak eserleri) içerecek şekilde güncellenmiştir (Agisilaos, 2012). 1985 yılında gerçekleştirilen Granada Sözleşmesi'nde kültürel miras kavramının tanımları aşağıdaki maddeleri içermektedir:

- Demirbaş ve donanımları dâhil, göze çarpan tarihi, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik öneme sahip tüm bina ve yapılar.
- Bina grupları: Topografik olarak tanımlanabilir birimler oluşturacak kadar tutarlı, tarihi, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik açıdan dikkat çeken homojen kentsel veya kırsal bina grupları.
- Sit alanları: Kısmen üzerine inşa edilmiş, topografik olarak tanımlanabilecek kadar farklı ve homojen olan ve dikkat çekici tarihi, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik öneme sahip, insan ve doğanın birleşik eserleri (Agisilaos, 2012).

Günümüzde kültürel miras kavramı büyük bir ilgi uyandırmış, üzerine araştırmalar yürütülerek çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Günümüzde aile yapısı, halk sanatları, gelenekler, müzeler, anıtlar, tarihi yapılar, sanat eserleri, doğa tarihi ve hatta yaban hayatı dahi kültürel mirasın unsurları olarak kabul edilmektedir. Kısaca günümüzde kültürel miras kavramı, tarihsel açıdan bu mirasın parçası olarak kabul edilebilen yıllar boyunca biriken yaratımlar ve ifadeleri kapsayan her şeyi ifade etmektedir. Günümüz dünyasında birçok ülke kültürel mirasa büyük önem vermekte ve kalkınma politikalarında kültürel mirasın korunmasına öncelik vermektedir (Montenegro vd., 2009). Kültürel mirasın korunması sadece fiziksel dokunun korunması ve kültürel değerlerin sürdürülmesi için bir araç değil, aynı zamanda kültürel çeşitliliğin, yer duygusunun ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın artırılması için bir teşvik olarak değerlendirilmektedir. Kültürel mirastan ve onun korunmasından çeşitli ekonomik faydalar elde edilebilmektedir. Tarihi binalar ve alanlar gelir, iş ve eğitim fırsatları yaratmakta,

toplumların ürün farklılaştırmasına katkıda bulunmaktadır. Kültürel mirasın korunması ithal ikamesini, şehir merkezlerinin canlanmasını, miras turizmini geliştirmekte, mülk değerlerinin artışı etkilemektedir. Tarihi mülkler küçük işletme girişimlerini teşvik etmekte, modernleşme ve modern toplumun gelişen ihtiyaçları ile örtüşmektedir.

Literatürde belirtildiği üzere kültürel miras kavramı geçmişten günümüze ekonominin farklı alanlarında artan bir önem kazanmıştır (Hesmondhalgh, 2008; Scott, 2010). Lazzeretti vd. (2011) tarafından belirtildiği üzere kültür ve ekonomi arasındaki ilişkinin temelinde önemli bir değişim yaşanmıştır. Bu değişim, kültürün yalnızca korunmasından, kültür, toplum ve ekonomik kalkınma arasındaki bağlantıları ortaya çıkaran ekonomik gelişmelere yönelme şeklinde gerçekleşmiştir (Cooke & Lazzeretti, 2008; Power & Scott, 2004). Daha ayrıntılı bir şekilde ele alındığında, bölgesel kültürel miras varlıklarının rekabet gücünü geliştirebildiğine dair artan bir farkındalık olduğu da literatürde ifade edilmektedir (Bandarın vd., 2011; Pereira Roders & Van Oers, 2011; Storper & Scott, 2009). Ayrıca kültürel mirasın ekonomik faaliyetlerle ilişkilendirilmesinin bu varlıklara zarar verebileceğine yönelik inanç da küresel düzlemde ortadan kalkmaktadır (Zan vd., 2007). Turizm, kültürel mirasla önemli etkileşimleri tetikleyerek ekonomik açıdan fayda sağlamada merkezi bir rol üstlenmektedir. Kültürel varlıklar turistleri belirli bir destinasyona çekme konusunda hayati bir önem taşımaktadır. Nitekim kültürel mirasa sahip alanlarda ziyaretçi sayısının ve destinasyon çekiciliğinin arttığı literatürde de belirtilmektedir (Huibin vd., 2012). Ayrıca güncel araştırmalarda, kültürel mirasa sahip yerlere talebin yüksek olması nedeniyle turizm alanında rekabetçiliğe büyük katkı sağladığı ifade edilmektedir (Bowitz & Ibenholt, 2009). Böylelikle kültürel mirasın doğru yönetimiyle turizm sektörüne yeni kaynaklar eklenebilmekte ve yeni girişimcilik fırsatları ortaya çıkarak ekonomik açıdan fayda sağlanabilmektedir.

2. Kültürel Miras ve Turizm İlişkisi

Kültürel miras ve turizm arasındaki ilişki bir dizi avantaj ve olanak sağlamakla birlikte, doğru planlanmadığı takdirde mirasın bütünlüğü ve değerleri için bir tehdit haline de gelebilmektedir. Kültürel miras binaları ve alanlarının yeni kullanımlarına ilişkin olarak, turizm ve kültürel miras arasında diyalektik bir ilişki vardır. Çünkü turizm, miras binaları için yeni kullanımların tanımlanmasına katkıda bulunmuş ve miras varlıklarına sahip olmak, birçok bölge ve kasabanın turizmi geliştirmesine veya mevcut teklifi çeşitlendirmesine olanak sağlamıştır. Tarihi binaların kültürel amaçlara (müzeler veya kültür merkezleri) tahsisinin

ötesinde, farklı tür ve derecelerde değerlere sahip tarihi binalar ve topluluklar şu anda konaklama için kullanılmaktadır: oteller, pansiyonlar, butik oteller vb. Eski manastır kompleksleri veya eski sanayi tesisleri konferans ve kongre merkezleri haline gelmiştir. Bu bağlamda, kısmen her bölgenin varlıklarının özelliklerine ve turizm gelişimi için yürürlükte olan politika ve teşviklere bağlı olan çeşitli olasılıklar bulunmaktadır (Christou, 2006). Değerlerin ve miras mesajının değiştirilmesi veya çarpıtılmasıyla ilgili olarak, mirasın toplumun tarih, sanat veya bilimle bağlantılı değerler atfettiği bir özellikler sistemi olduğu gerçeğini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu bağlamda miras, maddi özün korunması yoluyla anlamları ve değerleri bir nesilden diğerine aktarır. Dolayısıyla, bu değerlerin yeterli şekilde anlaşılması ve yorumlanması, varlıkların gerçek anlamını kavramak, uygun kullanımlarını sağlamak ve sadece maddi bileşenlerin değil, aynı zamanda işlevler, meslekler, ilişkili gelenekler vb. gibi maddi olmayan bileşenlerin de korunması olarak anlaşılan özgünlüğünü korumak için önemlidir. Bu anlamda, kitle turizminin yaygınlaşmasıyla ortaya çıkan çelişkilerden biri, mirasın bazen bir gösteri ve tüketim nesnesi haline gelmesidir (Timothy, 2014). Bir kültürel miras alanı iyi korunmuş olsa ve ziyaretçi kabul etme kabiliyeti uygun seviyelerde kalsa da, turizme adanması özgünlüğüne yönelik riskler içerebilmektedir. Bu, tarihi merkezlerde veya kentsel alanlarda sıklıkla gözlemlenen bir durumdur. Otantikliğe yönelik tehditlerden bahsederken, sadece miras varlıklarının maddi bileşenlerine verebileceği zarar değil, aynı zamanda somut olmayan unsurlara yönelik riskler de kastedilmektedir. Birçok tarihi merkez veya şehrin eski mahalleleri iyi korunmuş olsa da, hem binalar hem de kamusal alanlar iyi ve düzgün bakım görse de, bu alanlarda turizme aşırı bir şekilde odaklanması, tüm mahallelerin ziyaretçilere adanması, ticaretin turistlere yönelik olması, eski konutların artık otel veya restoran olması vb. anlamına gelmektedir. Burada ortaya çıkan sorun bahsedildiği gibi maddi unsurlar düzgün bir şekilde korunabilirken, şehrin bu bölümü anlamını ve orijinal işlevlerini kaybetmiş ve özgünlüğü açıkçası risk altında kalmasıdır (Stebbins, 1996). Bu husus, tarihi merkezler gibi bazı miras türleriyle uğraşırken en karmaşık konulardan biri olma eğilimindedir.

Kentsel dönüşüm olgusu genellikle yukarıda bahsedilen durumla ilişkilidir ve geleneksel sakinlerin başka mahallelere göç etmeyi ve mülklerini satmayı tercih ettiği ekonomik açıdan dezavantajlı ülkelerde daha sık görülmekle birlikte, dünyanın her yerindeki tarihi merkezlerde gözlemlenmektedir. Bu sürecin sorunu, binaların genellikle ikinci konut olarak kullanan ve yıl

boyunca kısa sürelerle işgal eden kişiler tarafından satın alınmasıdır. Bu da mahallenin giderek nüfus kaybetmesi anlamına gelmektedir ki bu da yukarıda tartıştığımız gibi özgünlüğünün bazı yönlerini riske atmak anlamına gelmektedir. Bu durumda, maddi yapı bileşenleri iyi durumda olsa da, hatta önceki durumuna göre iyileştirilmiş olsa da, işlevlerin ve mesleklerin özgünlüğünde bir kayıp ortaya çıkmaktadır (Meskell, 2019). Bir diğer sorun türü de, özellikle aralarında sosyal ve ekonomik farklılıkların bulunduğu durumlarda, ziyaretçiler ve yerel topluluklar arasındaki ilişkilerle ilgilidir. Gelişmekte olan ülkelerde, yerel halkın ziyaretçilerin beklenti ve arzularına nasıl yabancılaştığını görmek mümkündür, bu da sonuçta özgünlüğü tehdit eden bir başka neden haline gelmektedir (Loulanski, 2006). Bahsi geçen sorunların çözümü ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlara dayanan sürdürülebilir kültür turizmi fikridir. Sürdürülebilir kültür turizmi, sadece yerel toplulukların değil ziyaretçilerin de eğitimini içermesi gereken uygun politikalara bağlıdır. Turizm talebi üzerine yapılan bazı çalışmalar, turistlerin genellikle özellikle mirasla ilgilenmediklerini veya bilgilerini genişletmek ya da farklı bir kültürle temas kurmak için motive olmadıklarını, asıl motivasyonlarının diğer kaynakların yanı sıra mirası da içerebilecek hoş deneyimler yaşamak olduğunu göstermiştir (Şekil 4). Bu çerçevede, gerçekten kültür turistlerinin kim olduğunu ve miras yorumlamasının nasıl teşvik edileceğini tanımlamak zorlaşmaktadır. Her halükarda, sürdürülebilir turizmi garanti altına almak için miras koruyucularının çalışmalarının diğer profesyonellerin katılımıyla desteklenmesi gerekmektedir.

3. Materyal ve Yöntem

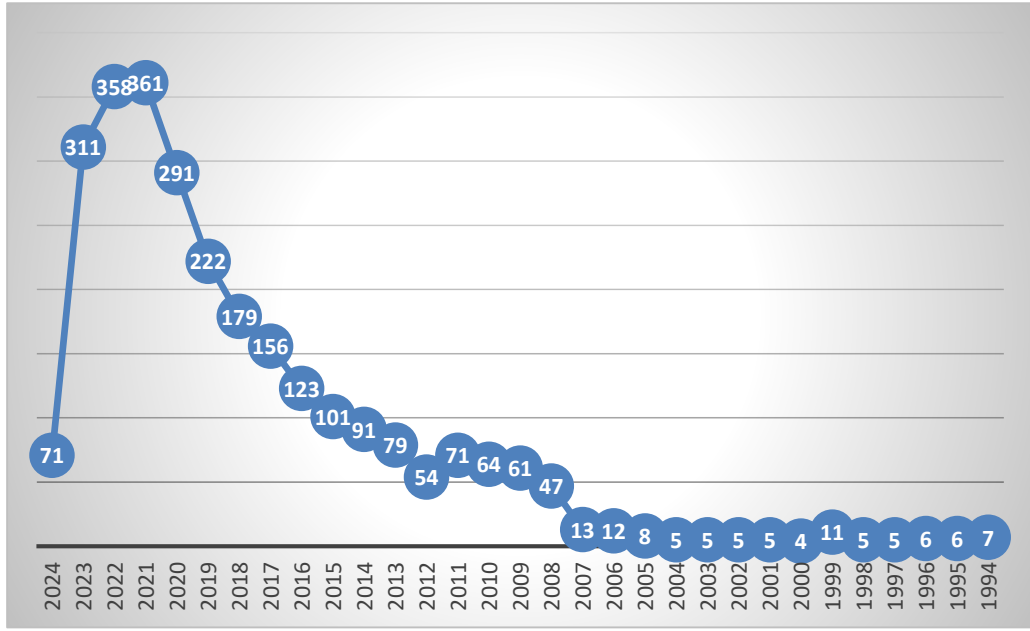
Çalışmanın bu kısmında turizmde kültürel miras kavramına yönelik yayınlanmış akademik eserlerin bibliyometrik analizine yer verilmektedir. Sistematik literatür taramasının aksine bibliyometrik analiz yöntemiyle turizmde kültürel miras konusunu ele alan çalışmaların güncel görünümüne ilişkin biçimsel ve nicel verilerin elde edilmesi amaçlanmaktadır. Bibliyometrik analiz, büyük hacimli bilimsel verilerin araştırılması ve analiz edilmesine yönelik popüler ve titiz bir yöntemdir. Bibliyometrik metodoloji, büyük hacimli bilimsel verilerin elde edilmesini ve değerlendirilmesini kolaylaştıran bibliyometrik yazılım ve veri tabanlarının her yerde bulunması ve kullanışlı olması nedeniyle son zamanlarda büyük bir popülerlik kazanmıştır. Belirli bir alanın gelişimsel ayrıntılarını ortaya çıkarmayı sağlarken, aynı zamanda bu alanda yeni ortaya çıkan çalışmalara da ışık tutmaktadır. Scopus ve Web of Science gibi bilimsel veri tabanlarının ortaya çıkmasının büyük hacimli bibliyometrik verilerin

elde edilmesini nispeten kolaylaştırması ve Gephi, Leximancer ve VOSviewer gibi bibliyometrik yazılımların bu tür verilerin çok pragmatik bir şekilde analiz edilmesini sağlaması ve böylece son zamanlarda bibliyometrik analize olan akademik ilgiyi artırması dikkat çekmektedir. Bibliyometrinin uygulama alanı, yayınları incelemekten işbirliği modellerine ve araştırma alanının entelektüel yapısını keşfetmeye kadar uzanmaktadır (Donthu vd., 2021). Bibliyometrik analiz literatürü özetlemek ve sentezlemek için etkili bir yöntem olsa da, sınırlamalardan yoksun olmadığını anlamak önemlidir. İlk olarak, Scopus ve Web of Science gibi bilimsel veri tabanlarından elde edilen bibliyometrik veriler yalnızca bibliyometrik analiz için üretilmemektedir ve bu nedenle hatalar içerebilir; hataların varlığı, bu tür veriler kullanılarak gerçekleştirilen herhangi bir analizi etkilemeye açıktır. Hataları azaltmak için, akademisyenler elde ettikleri bibliyometrik verileri dikkatli bir şekilde temizlemelidir; bu da mükerrer ve hatalı girişlerin kaldırılmasını içermektedir. İkinci olarak, bibliyometrik metodolojinin doğası başlı başına bir sınırlamadır. Özellikle, bibliyometrik analizin niceliksel olduğu ve niceliksel ve niteliksel sonuçlar arasındaki ilişkinin genellikle belirsiz olduğu göz önüne alındığında, bibliyometrinin niteliksel iddiaları oldukça öznel olabilmektedir. Üçüncüsü, bibliyometrik çalışmalar araştırma alanına ilişkin yalnızca kısa vadeli bir tahmin sunabilmesidir ve bu nedenle akademisyenler araştırma alanı ve uzun vadedeki etkisi hakkında aşırı iddialı beyanlarda bulunmaktan kaçınmalıdır (Donthu vd., 2021). Bu çalışmada yürütülen analiz ve yorumların sistematik literatür taraması çalışmalarına ve gelecekte turizmde kültürel miras konusuna yönelik yürütülecek birçok bilimsel çalışmaya ilham verecek nitelikte olması amaçlanmaktadır.

Turizmde kültürel miras konusuyla ilgili bilimsel çalışmaların bütüncül bir perspektifle ele alınmasını amaçlayan bu çalışmadaki verilerin analizinde VOSviewer programı kullanılmıştır. Belirlenen kriterler doğrultusunda ayıklanan verilerin görselleştirilmesi, haritalandırılması ve birçok boyutta incelenmesine imkân tanıyan VOSviewer programı günümüzde bibliyometrik analiz çalışmalarında sıkça tercih edilen programlar arasındadır. VOSviewer programında işlenecek verilerin elde edilmesi için Web of Science veri tabanından faydalanılmıştır. Web of Science platformu çeşitli disiplinlerden kapsamlı bir bilimsel literatür havuzu sunmaktadır. Geçerli, güvenilir, kaliteli ve hakemli yayınlarda bulunan birçok akademik içeriğin ve endeksin yer aldığı Web of Science bilimsel literatüre erişmek, analiz etmek ve alana katkı sağlamak isteyen araştırmacılara yönelik önemli bir kaynak platformdur.

26.03.2024 tarihinde Web of Science veri tabanında “tourism” ve “cultural heritage” anahtar kelimeleri aratılmıştır. Bulunan sonuçlar SSCI (Social Science Citation Index) kriteri ve “tüm alanlar” seçilerek filtrelenmiştir. Yapılan taramada 2814 akademik esere ulaşılmıştır. Eserlerin yayınlandığı ulaşılan en eski tarih 1994 iken (7 yayın), en yeni tarihli yayınlar 2024 yılına aittir (71 yayın). 2022 (361yayın) ve 2023 (358 yayın) yılları ile 2024 (71 yayın) yılları arasındaki yayın sayısındaki farkın 2024 yılının ilk çeyreğinde bu çalışmanın yürütülmüş olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Şekil.1’de 1994-2024 yıllarında yayınlanmış eserlerin yıllara göre dağılımı sunulmuştur.

Şekil 1. Yıllara Göre Yayın Sayısının Dağılımı (1994-2024).

Şekil.1’de gözlenebileceği üzere özellikle 2007 yılından itibaren artmaya başlayan üretkenliğin 2012 yılından sonra düzenli bir şekilde artarak 2021 yılında tepe noktaya ulaştığını (361 yayın) ifade etmek mümkündür. Yayınlanmış akademik eserler disiplinler bağlamında ele alındığında en çok eserin ağırlama, eğlence, spor, turizm (987 yayın) alanında olduğu belirlenmiştir. Takip eden disiplinler ise çevre çalışmaları (878 yayın), yeşil sürdürülebilir bilim ve teknoloji (632) yayın, çevre bilimleri (605 yayın), yönetim (252 yayın), coğrafya (219 yayın), disiplinler arası sosyal bilimler (133 yayın), sosyoloji (131 yayın), antropoloji (120 yayın), iktisat (116 yayın) şeklinde sıralanmaktadır. En az 10 yayın kriteri belirlenerek seçilen disiplinlerin tamamı Tablo.1’de sunulmaktadır.

Çizelge 1. Disiplinlere Göre Yayın Sayısının Dağılımı

Disiplinler	n
Konaklama Eğlence Spor Turizm	987
Çevre Çalışmaları	878
Yeşil Sürdürülebilir Bilim ve Teknoloji	632
Çevre Bilimleri	605
Yönetim	252
Coğrafya	219
Disiplinler arası Sosyal Bilimler	133
Sosyoloji	131
Antropoloji	120
İktisat	116
Multidisipliner Beşerî Bilimler	110
Bölgesel Şehir Planlama	97
Kentsel çalışmalar	93
Yer Bilimleri Multidisipliner	60
İşletme	56
Coğrafya Fiziksel	54
Kültürel çalışmalar	53
Alan çalışmaları	51
Arkeoloji	47
Psikoloji Multidisipliner	45
Multidisipliner Bilimler	43
Geliştirme Çalışmaları	35
Ekoloji	34
Tarih	33
Evrimsel Biyoloji	27
Kamu Çevre İş Sağlığı	24
Dilbilim	22
Bilgisayar Bilimi Bilgi Sistemleri	21
İletişim	20

Bilgi Bilimi Kütüphane Bilimi	19
Politika Bilimi	16
Su kaynakları	15
Mimari	14
Biyolojik çeşitliliğin korunması	14
Uzaktan Algılama	14
Dil Dilbilim	13
Gıda Bilimi Teknolojisi	12
Sosyal Bilimler Tarihi	12
Tarım Ekonomisi Politikası	11
Oşinografi	10
Paleontoloji	10

Yayınlanan akademik eserler türleri bakımından ele alındığında en fazla yayın türü dergi makalesi iken (2638 yayın) 87 derleme makale, 77 erken görünüm çalışma, 58 kitap incelemesi, 25 bildiri, 19 editoryal içerik, 8 toplantı özeti esere ulaşılmıştır. Eser sayısı 1 olan yayın türleri dahil olmak üzere erişilen bütün yayın türleri Tablo.2’de sunulmuştur.

Çizelge 2. Türlerine Göre Yayın Sayısının Dağılımı

Yayının Türü	n
Dergi Makalesi	2638
Derleme Makale	87
Erken Görünüm Çalışma	77
Kitap incelemesi	58
Bildiri Makalesi	25
Editoryal İçerik	19
Toplantı Özeti	8
Düzeltilme	1
Mektup	1
Haber Ögesi	1
Not	1
Geri Çekilmiş Yayın	1

Web of Science platformundan ulaşılan nicel veriler çalışmanın bulgular bölümünde yazar, atıf, dergi, ülke, kurum ve anahtar sözcük analizleri kapsamında değerlendirilmektedir. Web of Science platformundaki endekslenmiş içerikler çalışmada yürütülen analizler için kriter olarak belirlenmiştir.

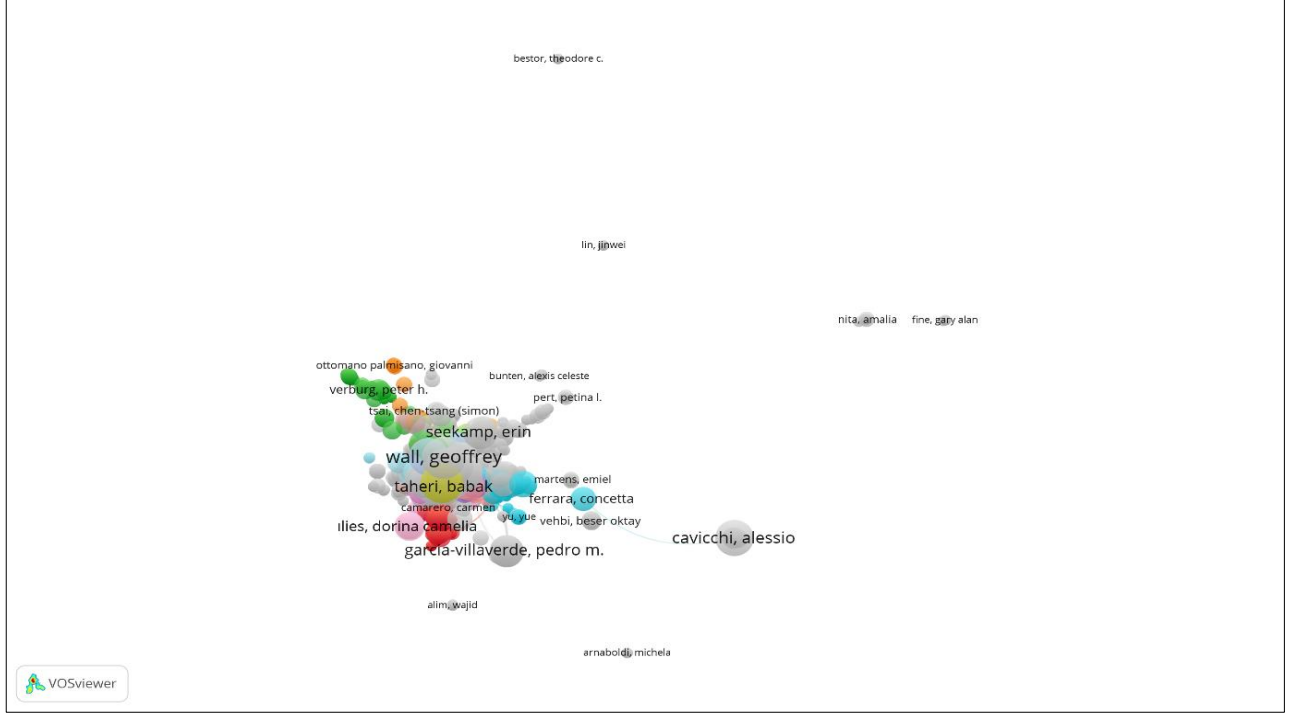
4. Bulgular

Çalışmanın bu kısmında yazarların, ülkelerin ve kurumların atıf analizleri yapılmıştır. Ayrıca kullanılan anahtar kelimelerin sıklığı incelenmiş, eser ve yazar bağlamında bibliyografik eşleşme durumuna bakılmış ve yazarlar arasındaki iş birliğini incelemek amacıyla ortak atıf bağlantıları değerlendirilmiştir.

4.1 Yazarlara Yönelik Atıf Analizi

Turizmde kültürel miras kavramını ele alan çalışmalarda hangi yazarın en çok atıf aldığını belirlemek amacıyla en az 1 yayın ve en az 1 atıf kriteri belirlenmiştir. Bu kriterlere göre birbiriyle bağlantısı olan 3510 gözlem birimi, 60 küme, 28633 bağlantı ve 32498 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. Çalışmalarında en fazla atıf alan ilk 5 yazar sırasıyla; Gen Suwa (1678 atıf), Greg Richards (1648 atıf), Tim D. White (1445 atıf), Owen C. Lovejoy (1351 atıf) ve Berhane Asfaw (1281 atıf) olarak belirlenmiştir. Antropoloji alanından Berhane Asfaw ve Gen Suwa gibi isimlerin, turizm alanında doğrudan çok yayınları olmasa da yüksek atıf sayılarına ulaştığı görülmüştür. Bu durum, eş-atıf yönteminin farklı disiplinler arasında bağ kurmasını ve kültürel mirasın disiplinlerarası niteliğinden kaynaklandığı söylenebilir. Toplam bağlantı gücü açısından ise ilk 5 yazar sırasıyla; Greg Richards (620), Yohannes Haile-Selassie (566), Babak Taheri (480), Tim D. White (445) ve Gen Suwa (411) olarak belirlenmiştir. Üretkenlik açısından ilk 5 yazar sırasıyla Carla Canestrari (17 eser), Alessandra Fermani (16 eser), Geoffrey Wall (15 eser), Honggang Xu (14 eser) ve Sabine Marschall (14) eser olarak tespit edilmiştir. Gen Suwa, Tim D. White ve Greg Richards üretkenlik açısından ilk 5 yazar arasında olmamalarına rağmen toplam atıf ve bağlantı gücü açısından ilk 5 yazar arasındadır. Bu doğrultuda bu yazarların eserlerinin dikkate alınması turizmde kültürel miras kavramına yönelik yürütülecek çalışmaların literatür taramalarına faydalı olacaktır. Yazarlara ilişkin atıf analizinin görselleştirilmiş ağ haritası Şekil.2’de verilmektedir.

Şekil 2. Yazar-Atıf Analizi

4.2 Eserlere Yönelik Atıf Analizi

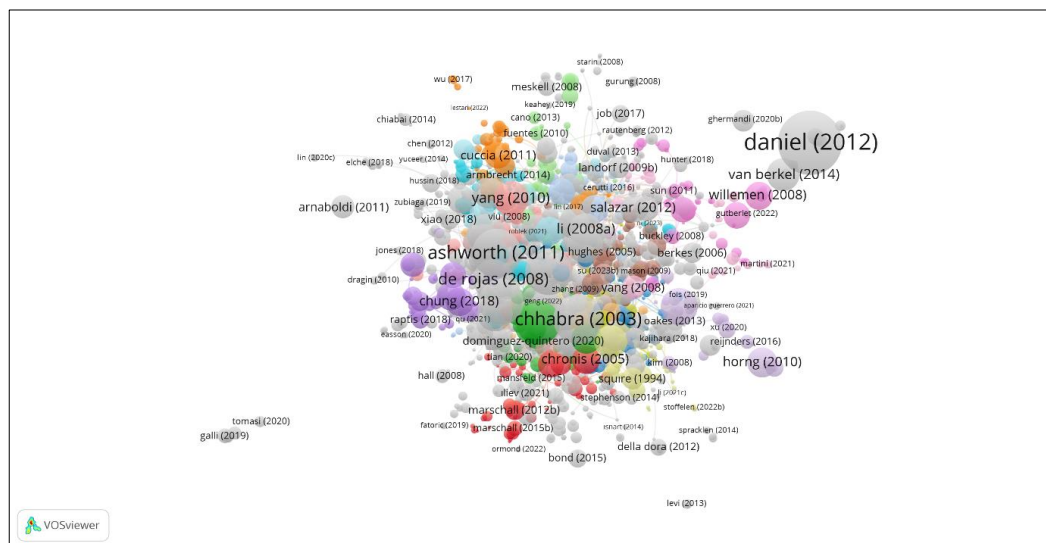
Turizm ve kültürel miras anahtar kelimelerini içeren eserlerden hangilerinin en fazla atıf aldığını belirlemek turizmde kültürel miras kapsamında yürütülecek gelecek çalışmaların literatür taramasında bir rehber oluşturmaya fayda sağlayacaktır. En az 1 kez atıf almış olma kriteri seçilerek yürütülen analizde birbiriyle bağlantısı olduğu belirlenen 1553 gözlem birimi, 60 küme ve 4151 bağlantı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda en çok atıf alan ilk 10 eser aşağıdaki tabloda listelenmiştir. Ayrıca eserler arasındaki ağların görselleştirilmiş haritası Şekil.3'te verilmiştir.

Çizelge 3. En fazla atıf alan ilk 10 eser

Yazar / Yazarlar	Yılı	Atıf Sayısı	Eserin Adı
Daniel, T. C. vd.,	2012	939	<i>Contributions of cultural services to the ecosystem services agenda</i>
Chhabra, D.vd.,	2003	566	<i>Staged authenticity and heritage tourism.</i>

Ashworth, G., ve Page, S. J.	2011	542	<i>Urban tourism research: Recent progress and current paradoxes</i>
Richards, G., ve Wilson, J.	2006	497	<i>Developing creativity in tourist experiences: A solution to the serial reproduction of culture?</i>
Richards, G.	2011	465	<i>Creativity and tourism: The state of the art</i>
Kolar, T., ve Zabkar, V.	2010	448	<i>A consumer-based model of authenticity: An oxymoron or the foundation of cultural heritage marketing?</i>
White, T. D., vd.	2009	438	<i>Ardipithecus ramidus and the paleobiology of early hominids. science</i>
McPherron, S. P., vd.	2010	415	<i>Evidence for stone-tool-assisted consumption of animal tissues before 3.39 million years ago at Dikika, Ethiopia</i>
De Rojas, C., ve Camarero, C.	2008	370	<i>Visitors' experience, mood and satisfaction in a heritage context: Evidence from an interpretation center.</i>
Richards, G.	2018	352	<i>Cultural tourism: A review of recent research and trends.</i>

Şekil 3. Eser-Atıf Analizi

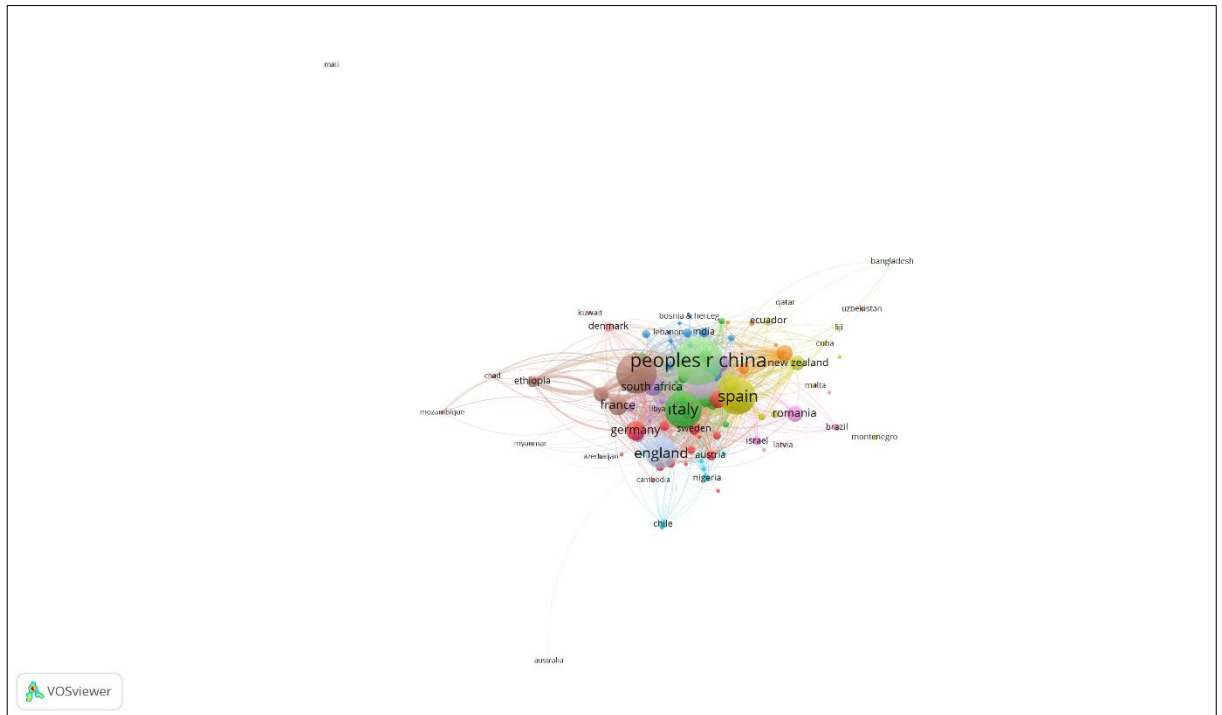

4.3 Ülkelere Yönelik Atıf Analizi

Hangi ülkenin ne kadar yayın ürettiği ve ne kadar atıf aldığı gibi nicel verilere ulaşmak adına VOSviewer programında ülke-atıf analizi yürütülmüştür. Analizde birbiriyle ilişkisi olduğu saptanan 103 gözlem birimi, 14 küme, 1243 bağlantı ve 8816 toplam bağlantı gücü

olduğu saptanmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda alınan atıf sayısına göre ilk 5 ülke ABD (13394 atıf), Çin Halk Cumhuriyeti (7690 atıf), İngiltere (7488 atıf), İspanya (5845 atıf) ve İtalya (5827 atıf) olarak belirlenmiştir. Bağlantı gücü açısından ilk 5 ülke sırasıyla; Çin Halk Cumhuriyeti (2638), ABD (2122), İngiltere (1253), Avusturalya (1209) ve İspanya (887) olarak belirlenmiştir. Üretkenlik bazında ilk 5 ülke ise Çin Halk Cumhuriyeti (561 eser), ABD (384 eser), İtalya (331 eser), İspanya (314 eser) ve İngiltere (237 eser) olarak tespit edilmiştir. Ülke-atıf analizinde üretkenliğin fazla olmasının nedenleri devlet politikaları, araştırma fonları, vb. ile ilişkili olabilir. Yapılan ülke-atıf analizinde Üretkenliğin alınan atıf sayısı ile toplam bağlantı gücüyle ilişkili olduğunu ifade etmek mümkündür. Nitekim üç bağlamda da ilk 5 ülke küçük farklılıklar olmasına rağmen benzerlik göstermektedir. Ükelere ilişkin görselleştirilmiş ağ haritası Şekil.4'te gösterilmiştir.

Şekil 4. Ülke-Atıf Analizi

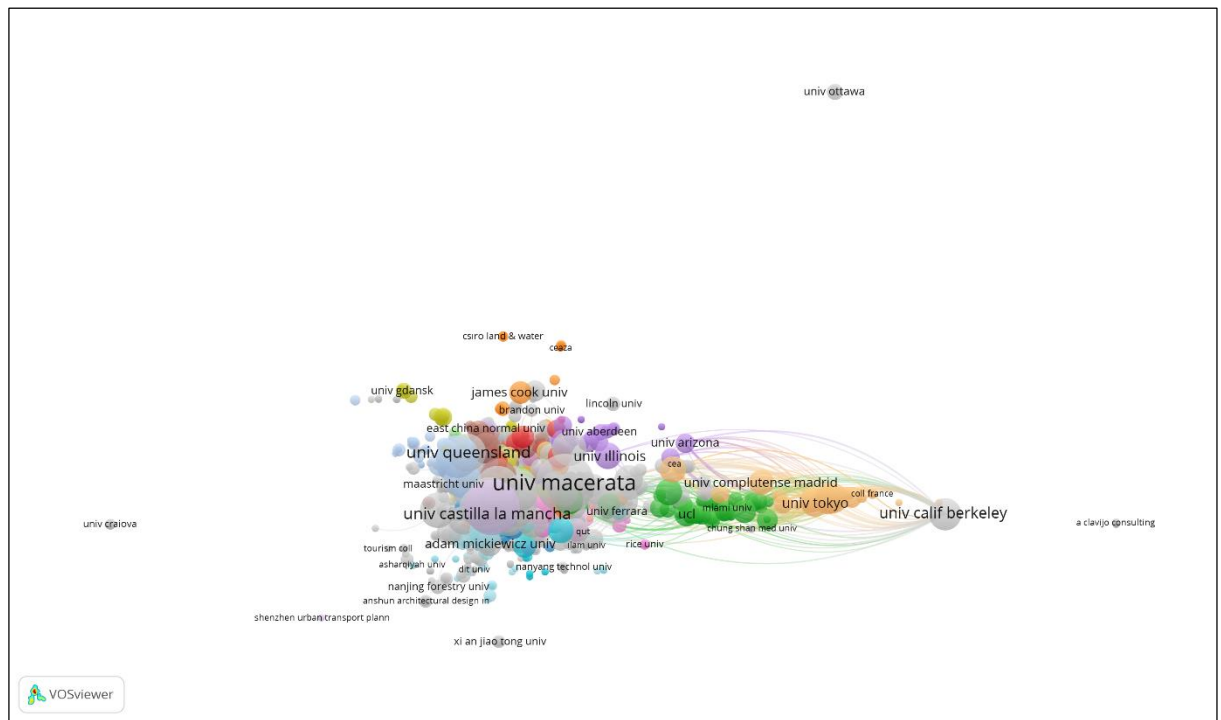

4.4 Kurumlara Yönelik Atıf Analizi

Kurumların yayınladıkları eserlerin aldıkları atıf sayısına göre nicel göstergeler elde etmek amacıyla bir kurumun en az 1 eser yayınlamış ve 1 atıf almış olma kriteri belirlenmiştir. Bu kriterler doğrultusunda 1678 gözlem birimi, 46 küme, 16047 bağlantı ve 22360 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. Alınan atıf sayısına göre ilk 5 kurum sırasıyla; University of

California Berkeley (2006 atıf), University of Tokyo (1728 atıf), Arizona State University (1479 atıf), University of Illinois (1458 atıf) ve Cleveland Museum of Natural History (1448 atıf) olarak belirlenmiştir. Toplam bağlantı gücüne göre sıralandığında ise ilk 5 kurum Sun Yat-sen University (685), Cleveland Museum of Natural History (655), University of California Berkeley (570), Case Western Reserve University (557) ve Hong Kong Polytechnic University (513) olarak belirlenmiştir. Üretkenlik açısından sıralandığında ilk 5 kurum University of Macareta (62 eser), Sun Yat-sen University (55 eser), Hong Kong Polytechnic University (40 eser), Arizona State University (38 eser) ve Chinese Academy of Science (35 eser) olarak belirlenmiştir. Kurumlara yönelik yürütülen atıf analizi sonucunda ortaya çıkan görselleştirilmiş ağ haritası Şekil 5'te gösterilmektedir.

Şekil 5. Kurum-Atıf Analizi

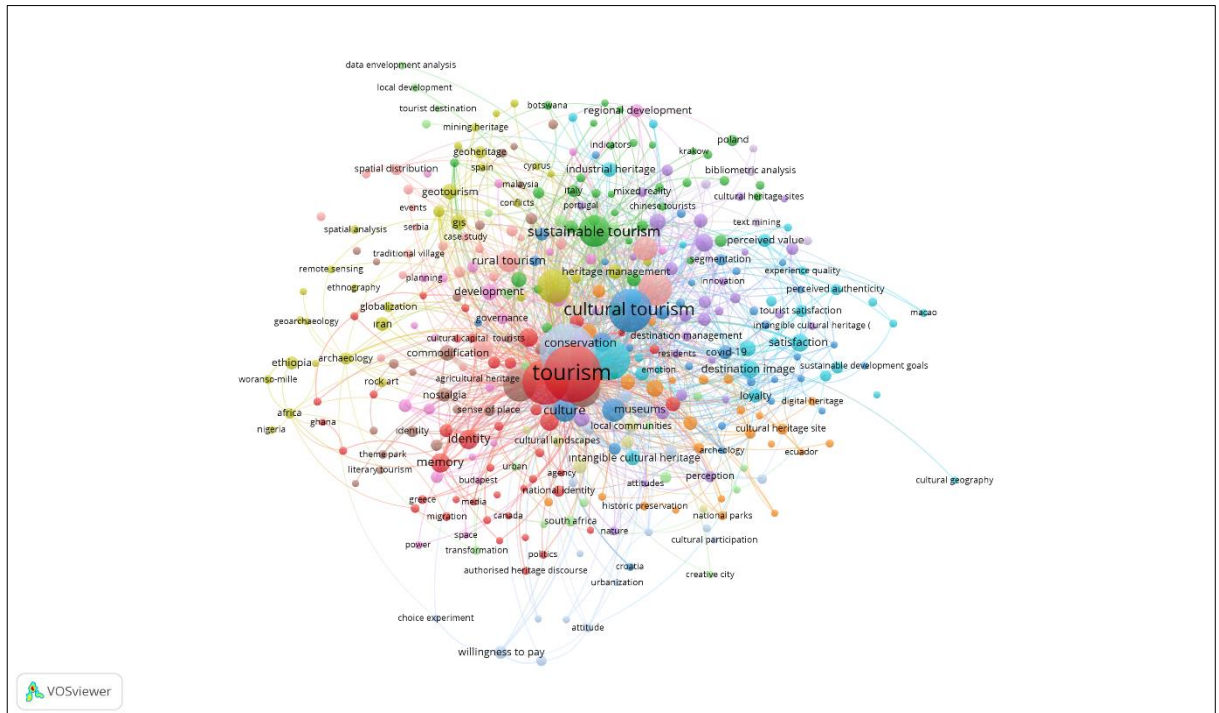

4.5 Anahtar Kelimelerin Analizi

Turizmde kültürel miras kavramını ele alan akademik yayınlarda en çok kullanılan anahtar kelimeleri belirlemek için yürütülen analiz için en az 5 kez kullanılmış olma kriteri uygulanmıştır. Yapılan anahtar kelime analizinde 357 gözlem birimi, 14 küme, 3431 bağlantı ve 4898 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. En çok kullanılan ilk 10 anahtar kelime sırasıyla; tourism (turizm) (291 kullanım), cultural heritage (kültürel miras) (274 kullanım), heritage

(miras) (185 kullanım), cultural tourism (kültürel turizm) (163 kullanım), heritage tourism (miras turizmi) (139 kullanım), authenticity (özgünlük) (105 kullanım), sustainability (sürdürülebilirlik) (102 kullanım), sustainable development (sürdürülebilir kalkınma) (99 kullanım), china (Çin) (95 kullanım) ve sustainable tourism (sürdürülebilir turizm) (87 kullanım) olarak belirlenmiştir. Toplam bağlantı gücüne göre sıralandığında anahtar kelimeler kullanım sayılarıyla benzer şekilde sıralanmıştır. Bu doğrultuda turizmde kültürel miras kavramına yönelik çalışmalarda özellikle sürdürülebilirliğe değinilmesinin, kültürel mirası koruma ve sürdürülebilirlik kavramı arasındaki ilişkinin ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle turizmde kültürel mirası ele alacak gelecekteki çalışmalarda sürdürülebilirliğin de göz önünde bulundurulması faydalı olacaktır. Anahtar kelime analizi sonucunda elde edilen görselleştirilmiş ağ haritası Şekil.6'da sunulmuştur.

Şekil 6. Anahtar Kelime Analizi

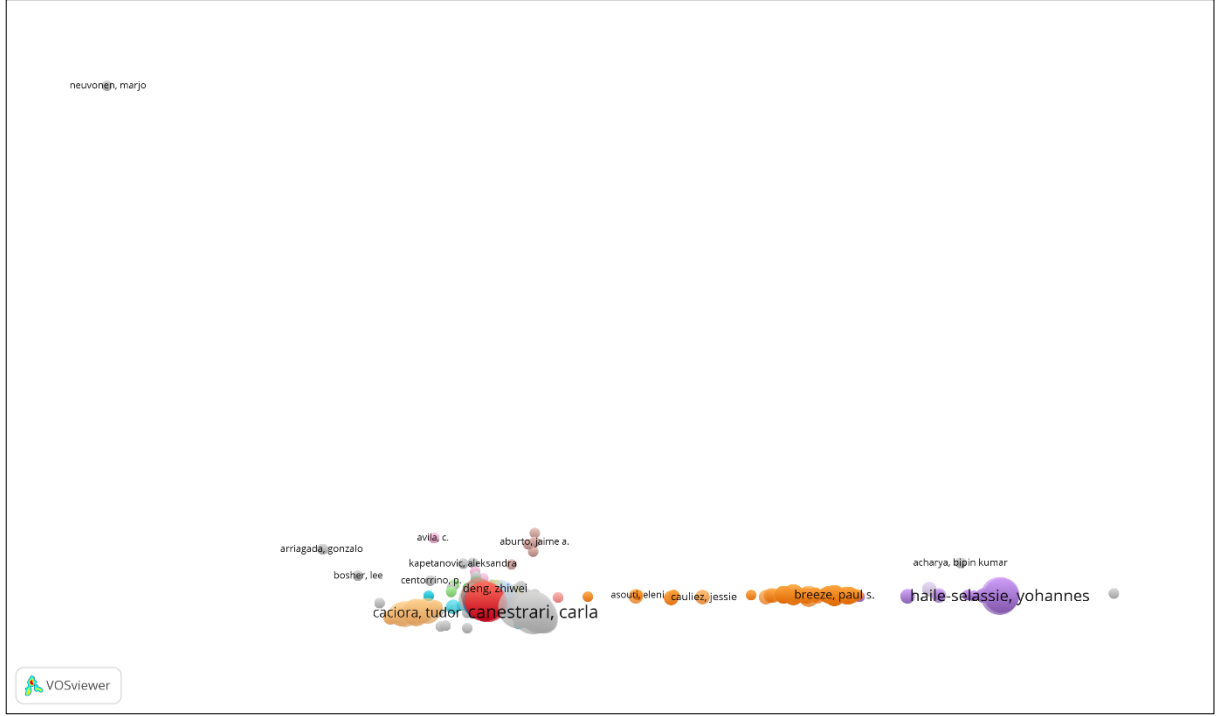

4.6 Yazarlara Yönelik Bibliyografik Eşleşme Analizi

Bibliyografik eşleşme, birbirinden bağımsız farklı kaynaklar tarafından ortak bir yayına atıf yapılması şeklinde tanımlanmaktadır. En az 1 yayın ve en az 10 kez atıf almış olma kriteri seçilerek yürütülen analizde aralarında bağlantı olduğu belirlenen 3355 gözlem birimi, 42 küme, 541449 bağlantı ve 2157358 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. En yüksek

bibliyografik eşleşmenin olduğu ilk 5 yazar sırasıyla Gen Suwa (1678 atıf), Greg Richards (1648 atıf), Tim D. White (1445 atıf), Owen C. Lovejoy (1351 atıf) ve Berhane Asfaw (1281 atıf) olarak tespit edilmiştir. Bibliyografik eşleşme kapsamında toplam bağlantı gücüne göre ise ilk 5 yazar sırasıyla; Babak Taheri (26227), Timothy J. Lee (19673), Wen-qi Ruan (18547), Shu-ning Zhang (18547), Xiaoli Yi (17649) olarak belirlenmiştir. Yapılan analizin görselleştirilmiş ağ haritası Şekil.7’de sunulmuştur.

Şekil 7. Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi

Sonuç

Kültürel mirasın turizm yoluyla geliştirilebilme potansiyeli sayesinde, toplumlar ve paydaşları turizmi bir araç olarak kabul etmeye başlamıştır. Kültürel miras küratörleri, dini kuruluşlar ve daha önce kutsal alanlarında turizm fikrinden en azından asgari düzeyde kaçınan kuruluşlar dahi artık turizmin toplumsal kalkınma çabalarına yardımcı olma potansiyeline daha açık hale gelmektedir. Aynı zamanda, müze yöneticileri ve arkeologlar da dahil olmak üzere aynı miras beklilerinin birçoğu, turizmin keşif ve koruma çabaları için giderek daha önemli bir gerekçe sağladığını fark etmektedir. Bu değişen tutumlar, insanların beklentileri ve arzuları açısından pazardaki değişimlerle birlikte, kültürel miras turizminin nasıl geliştiği konusunda farklı tartışmalara yol açmıştır.

Akademisyenler ve sektör profesyonelleri artık kültürel miras pazarının birbirinden ayırt edilemeyen tüketicilerden oluşan homojen bir grup olmadığına farkına varmışlardır. Turist pazarlarını bölümlere ayırmak turizm araştırmalarının iş dünyasında uzun zamandır uygulanan bir yöntem olsa da, kültürel mirasa yönelik talebi incelemek ancak yakın zamanda bir uygulama haline gelmiştir. Ayrıca, pazarı psikografik (örneğin seyahat güdülerini ve davranışları), coğrafi veya demografik olarak bölümlendirmenin basit yolları, kültürel cazibe merkezlerindeki deneyimlerin derinliğini ve genişliğini anlamak için yetersizdir. Kaynak ölçeği, bireysel arzular ve kültürel miras mekanlarını ziyaret etme kararlılık düzeyi gibi diğer faktörler de mutlaka devreye girmelidir. Kültür mirası tüketicilerini benzersiz bir pazar olarak anlamak suretiyle, turistik destinasyonlar ve kültürel varlıklar daha etkili bir şekilde eğitici ve etkileyici deneyimler sağlayabilir. Bunlar sadece tekrar gelebilecek memnun müşterilere dönüşmekle kalmaz, aynı zamanda ekonomik kalkınma perspektifinden bakıldığında ziyaretçilerin koruma çabalarını destekleme ve ev sahibi toplumda fiili bir etki yaratma olasılığını da arttırabilir. Pazarın anlaşılması, ziyaretçilerin ortak bir geçmişin ve kolektif değerlerin unsurlarını deneyimlemesiyle insanların kültürel veya ulusal kimliklerinin güçlendiği ve topluluk dayanışmasının pekiştiği sosyal kalkınmaya da yardımcı olabilir. Bu durum göçmen veya diaspora toplulukları arasında belirgindir, ancak pek çok pazar bağlamında görülmesi muhtemeldir. Sosyal gelişim aynı zamanda ziyaretçilerin geçmiş hakkında daha bilinçli olmalarını ve kendi miraslarının ötesindeki mirasları takdir etmelerini gerektirir.

İnsanların kültürel geçmişe olan ilgilerinin değişmesiyle birlikte, artık geçmişin tarihsel olarak daha doğru ve kapsayıcı yorumlarını talep etmekte ve temelde aristokratik bir mirastan ziyade günlük yaşamın daha yerel örneklerini görmek istemektedirler. Bu da daha fazla destinasyonun sahip olduğu mirastan faydalanabileceği anlamına gelmektedir. Uzun zamandır tarihi bir hapishaneye, ilginç bir ahır ve silo mimari tarzına ya da ünlü bir kişinin yattığı küçük bir motele sahip olan küçük kasabalar artık ekonomik büyüme için yeni bir potansiyel görmektedir. Küçük tarihi mekanların çoğu tek başına büyük ziyaretçi kitlelerini çekmeye yetmese de, diğer benzer topluluklarla ya da kültürel rotalar veya turist patikalarında birbirine bağlanan daha büyük çaplı cazibe merkezleriyle işbirliği halinde, turizmin faydaları uzun zamandır çoğu turist rotasında göz ardı edilen kasaba ve köylere ulaşabilecektir.

Markalaşma, turistik destinasyonların satışında önemli bir kavramdır. Bu, Frommer's veya Lonely Planet gibi seyahat rehber kitaplarında sürekli olarak listelenerek ve sayısız başka

yolla yapılabilir. Turistik destinasyonlar ve bireysel hizmet sağlayıcılar (örneğin oteller, restoranlar, turistik yerler ve taksi şirketleri) bu ünlü rehberlerde görünmek ve 'markalaşmak' için rekabet etmektedir. Kültürel mirasa ev sahipliği yapan ülkeler ve bölgeler de kaynaklarına aynı şekilde bakmaktadır. UNESCO, miras alanları için dünya çapında en göze çarpan markadır ve ülkelerin çoğu tarafından miraslarını 'markalaştırmalarına' yardımcı olmak için rekabetçi bir şekilde kullanılmaktadır, böylece daha geniş uluslararası tanınırlık ve umarım turizm elde edeceklerdir. UNESCO'nun Dünya Mirası Listesi ve diğer ulusal kayıtlar, miras alanı yöneticileri ve ulusal hükümetler tarafından yalnızca koruma için potansiyel fayda sağlamak için değil, aynı zamanda ekonomik kalkınma hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olacak bir mekanizma olarak da yaygın bir şekilde aranmaktadır. Özgünlük bir başka markalaşma mekanizmasıdır. Turistik destinasyonlar ve cazibe merkezleri, özgünlük iddialarına itibar kazandırmak, dikkat çekmek ve satışları arttırmak için ürünlerini genellikle 'özgün' veya 'hakiki' olarak etiketlemekte veya markalaştırmaktadır. Birçok turist parasının karşılığını alma konusunda daha fazla endişe duymaya başlamıştır ve giderek artan sayıda turist daha otantik olduğunu düşündükleri deneyimler için daha fazla ödeme yapmaya hazır durumdadır. Bu nedenle 'algılanan özgünlüğün' öneminden bahsetmek mümkündür. Bazı insanlar için otantiklik deneyimleriyle alakasızken, diğerleri için deneyimlerinin özünü oluşturmaktadır. Bu nedenle, alan yöneticileri, zanaatkârlar ve destinasyon liderleri otantikliğin ek döviz getirme ve hatta sanatın arkasındaki mirası anlayan yerli zanaatkârlar, geçmişin daha gerçekçi tasvirlerini sunabilen tercümanlar ve etkinliklerin ve yerlerin gerçekçi ve meşru olduğunu daha doğru bir şekilde doğrulayabilen küratörler için ek iş yaratma potansiyeline sahip olduğunun farkındadır.

Kültürel miras, diğer pek çok turizm türünü de kapsamaktadır. Destinasyonlar bu örtüşmeden faydalanarak, kullanılan kaynakların miras değeri göz önüne alındığında diğer birçok turizm türünün de miras turizmi olarak değerlendirilebileceğini öne sürmektedir. Bu, spor turizmi, yelkenli turizmi, tarım turizmi, ekoturizm ve diğerlerini değerlendirmenin alışılmadık bir yolu olsa da, bunları miras turizminin biçimleri olarak birlikte markalaştırmak, daha geniş pazar segmentlerine hitap etmelerini sağlayacaktır.

Uzun zamandır mekân olmayan ya da arada kalan yerler olarak görülen mekânlar, artık daha yaygın bir şekilde kültürel miras alanları olarak kullanılmaktadır. Havaalanları ve sınırlar gibi ara mekânların kendilerine özgü mirasları olmakla kalmayıp, yerel turizm destekçileri artık

bu mekânları seyahatleri sırasında transit mekânları kullanan tutsak kitleleri eğitmek ve teşvik etmek için aktif olarak kullanmaktadır. Bu tür çabaların gelecekte de devam edeceğine ve bir havaalanında mola vermeyi ya da bir sınır kapısından geçmeyi gerçekten bir yere gitmiş olmak olarak görmeyen yolcuları pazarlama, kimlik doğrulama, koruma ve eğitime amaçlarıyla daha da öne çıkacağına şüphe yoktur. Müzeler ve kültürel sergiler, bu yersiz yurtsuzlaştırılmış mekânların turizm için gerçek yerler haline getirilmesine yardımcı olacaktır.

Kültürel miras turizminin, dünya genelinde pek çok turistik destinasyonun ekonomisini canlandırmak için önemli bir mekanizma olduğu açıktır. Ancak hiçbir şekilde kalkınmayla ilgili tüm sorunların ilacı değildir. Geleneksel kitle turizmi biçimleri sürdürülebilir ekonomik kalkınma için artık yeterli değildir. Ziyaretçiler tarafından yerin kimliğinin ve çekiciliğinin bir kanıtı olarak, paydaşlar ve bölge sakinleri tarafından ise gelir ve turizm sisteminin geliştirilmesi için bir kaynak olarak algılanmaktadır. Fakat kültürel miras varlıkları doğru yönetilmediğinde çeşitli nedenlerle bu varlıklar zarar görebilmektedir. Turizm bir gelir kaynağı ve yerel ekonomi için önemli bir fırsattır, ancak bu gelirlerin yerel halk arasında nasıl dağıtıldığı açık değildir. Kamusal alanların iyileştirilmesi ve geliştirilmesinden hem yerel halk hem de ziyaretçiler yararlanmaktadır ancak bazı ticari, kültürel veya eğlence tesisleri yerel halk için neredeyse erişilemez durumdadır. Kamu yatırımları yerel halktan ziyade özellikle ziyaretçilere yönelik alanlara veya sektörlerle yönelirken, özel yatırımlar gelir sağlayan projelere odaklanmaktadır. Kültürel mirasın, özellikle de tarihi binaların restorasyonu veya iyileştirilmesine yönelik müdahaleler ile alanların özgünlüğünün korunması arasında zorunlu bir ilişki bulunmamaktadır. Kentsel dönüşüm süreçleri, geleneksel işlevler veya sosyal uygulamalar gibi somut olmayan niteliklere ilişkin özgünlük kaybının bir işaretidir. Bununla birlikte, bu durum ziyaretçiler için bir sorun teşkil etmemektedir, çünkü ziyaretçiler yerel halkın gerçek yaşamından ziyade tarihi merkezlerin somut özelliklerinden etkilenmektedir. Ama yerel halk açısından çok büyük negatif etkilerin gerçekleşmesi söz konusudur. Bu doğrultuda turizm açısından kültürel mirasın korunması ve etkili bir şekilde yönetilmesi önem taşımaktadır. Konuya ilişkin yapılacak akademik çalışmalar alandaki paydaşlara yönelik politika önerileri ve bilimsel veriler doğrultusunda gerekli bilimsel birikimi oluşturabilecektir. Bilindiği üzere akademik çalışmalarda literatür taraması süreci kavramsal çerçevelerin anlaşılabilmesi için hayati önem taşımaktadır. Bu nedenle bu çalışmada turizmde kültürel miras konusunda yürütülecek akademik çalışmaların literatür taraması süreçlerini kolaylaştırmak ve

hızlandırmak için kullanılabilecek bir rehber niteliğinde bibliyometrik bir analiz sunmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda Web of Science veri tabanında “*tourism- turizm*” ve “*cultural heritage- kültürel miras*” anahtar kelimeleri aratılmıştır. Bulunan sonuçlar SSCI (Social Science Citation Index) kriteri ve “tüm alanlar” seçilerek filtrelenmiştir. Yapılan taramada 2814 akademik esere ulaşılmıştır.

Eserlerin yayınlandığı ulaşılan en eski tarih 1994 iken (7 yayın), en yeni tarihli yayınlar 2024 yılına aittir (71 yayın). Yayınlanmış akademik eserler disiplinler bağlamında ele alındığında en çok eserin ağırlama, eğlence, spor, turizm (987 yayın) alanında olduğu belirlenmiştir. Nitekim kültürel mirasın turizmle olan çok boyutlu ilişkisi en çok araştırma yürütülen alanın da bu alanda olmasını sağlamıştır. Çalışmalarında en fazla atıf alan ilk 5 yazar sırasıyla; Gen Suwa (1678 atıf), Greg Richards (1648 atıf), Tim D. White (1445 atıf), Owen C. Lovejoy (1351 atıf) ve Berhane Asfaw (1281 atıf) olarak belirlenmiştir. Yürütülecek çalışmalarda bu isimlerin çalışmalarını göz önünde bulundurmak literatür taraması aşamalarına katkı sağlayabilecek ve hız kazandırabilecektir. Yürütülen eser-atıf analizinde en çok atıf alan akademik yayının Daniel vd. (2012) tarafından yürütülen “*Contributions of cultural services to the ecosystem services agenda*” isimli makaledir. En çok atıf alan 10 makale isimleri ve yazarlarıyla birlikte Tablo.3’te sunulmuştur. Bir konu hakkında yürütülen akademik çalışmalarda literatür taraması yaparken en fazla atıf almış yayınların göz önünde bulundurulması fayda sağlayabilecektir. Yürütülen anahtar kelime analizinde en çok kullanılan ilk 10 anahtar kelime sırasıyla; tourism (turizm) (291 kullanım), cultural heritage (kültürel miras) (274 kullanım), heritage (miras) (185 kullanım), cultural tourism (kültürel turizm) (163 kullanım), heritage tourism (miras turizmi) (139 kullanım), authenticity (özgünlük) (105 kullanım), sustainability (sürdürülebilirlik) (102 kullanım), sustainable development (sürdürülebilir kalkınma) (99 kullanım), china (Çin) (95 kullanım) ve sustainable tourism (sürdürülebilir turizm) (87 kullanım) olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda literatür araştırması yürütülürken en çok kullanılan anahtar kelimeleri kullanarak arama yapmak literatür çalışması süreçlerine katkı sağlayabilecektir. Yürütülen bütün bibliyometrik analizlerin nicel ve nümerik göstergeleri görselleştirilmiş haritalarla ve gerekli durumlarda tablo ve listelerle sunulmuştur. Okuyucuya literatür çalışması süreçlerinde katkı sağlaması düşünülen bu çalışmanın kısıtlılığı yalnızca Web of Science veri tabanında SSCI (Social Sciences Citation Index) isimli endeksle

filtrelenerek aratılmış olmasıdır. Çalışma etik kurul onayı gerektirmeyen bir araştırma makalesidir.

Turizmde kültürel miras konusunun ne denli önemli olduğu çalışmamızda halihazırda literatür ışığında ortaya konulmuştur. Bu alanda yürütülecek çalışmalar için literatür açısından bir rehber olması amaçlanan bu çalışmada sistematik bir literatür taraması için gerekli nicel veriler ve nümerik göstergeler sunulmuştur. Turizmde kültürel miras konusu akademik düzlemde ele alındıkça yerel toplulukların ve yönetici düzeyindeki paydaşların konuya dair farkındalıklarının artacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda çeşitli akademik çalışmalar yürütülmesi önerilmektedir.

Kaynaklar

- Agisilaos, E. (2012). Cultural heritage, tourism and the environment. *Sustainable Development, Culture, Traditions*, 1, 70–78.
- Álvarez-García, J., Maldonado-Erazo, C. P., Del Río-Rama, M. D. L. C., & Castellano-Álvarez, F. J. (2019). Cultural heritage and tourism basis for regional development: Mapping of scientific coverage. *Sustainability*, 11(21), 6034.
- Ashworth, G., & Page, S. J. (2011). Urban tourism research: Recent progress and current paradoxes. *Tourism Management*, 32(1), 1–15.
- Bandarin, F., Hosagrahar, J., & Sailer Albernaz, F. (2011). Why development needs culture. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*, 1(1), 15–25.
- Bowitz, E., & Ibenholt, K. (2009). Economic impacts of cultural heritage – Research and perspectives. *Journal of Cultural Heritage*, 10(1), 1–8.
- Chambers, E. (1997). Introduction: Tourism’s mediators. In E. Chambers (Ed.), *Tourism and culture: An applied perspective*. SUNY Press.
- Chhabra, D., Healy, R., & Sills, E. (2003). Staged authenticity and heritage tourism. *Annals of Tourism Research*, 30(3), 702–719.
- Christou, E. (2006). Heritage and cultural tourism: A marketing–focused approach (pp. 3–15). Routledge.
- Cooke, P. N., & Lazzeretti, L. (Eds.). (2008). *Creative cities, cultural clusters and local economic development*. Edward Elgar Publishing.
- Daniel, T. C., Muhar, A., Arnberger, A., Aznar, O., Boyd, J. W., Chan, K. M., & Von Der Dunk, A. (2012). Contributions of cultural services to the ecosystem services agenda. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 109(23), 8812–8819.

- De Rojas, C., & Camarero, C. (2008). Visitors' experience, mood and satisfaction in a heritage context: Evidence from an interpretation center. *Tourism Management*, 29(3), 525–537.
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 133, 285–296.
- Ghosh, T. (2011). Coastal tourism: Opportunity and sustainability. *Journal of Sustainable Development*, 4(6), 67.
- Hesmondhalgh, D. (2008). Cultural and creative industries. In T. Bennett & J. Frow (Eds.), *The SAGE handbook of cultural analysis* (pp. 552–569). SAGE.
- Huibin, X., Marzuki, A., & Razak, A. A. (2012). Protective development of cultural heritage tourism: The case of Lijiang, China. *Theoretical and Empirical Researches in Urban Management*, 7(1), 39–54.
- Kolar, T., & Zabkar, V. (2010). A consumer-based model of authenticity: An oxymoron or the foundation of cultural heritage marketing? *Tourism Management*, 31(5), 652–664.
- Lazzeretti, L., Capone, F., & Cinti, T. (2011). Open innovation in city of art: The case of laser technologies for conservation in Florence. *City, Culture and Society*, 2(3), 159–168.
- Loulanski, T. (2006). Cultural heritage in socio-economic development: Local and global perspectives. *Environments: A Journal of Interdisciplinary Studies*, 34(2), 51–69.
- McPherron, S. P., Alemseged, Z., Marean, C. W., Wynn, J. G., Reed, D., Geraads, D., & Béarat, H. A. (2010). Evidence for stone-tool-assisted consumption of animal tissues before 3.39 million years ago at Dikika, Ethiopia. *Nature*, 466(7308), 857–860.
- Meskeel, L. (2019). Heritage, gentrification, participation: Remaking urban landscapes in the name of culture and historic preservation. *International Journal of Heritage Studies*, 25(9), 996–998.
- Montenegro, A. B., Huaquin, M. N., & Herrero Prieto, L. C. (2009). The valuation of historical sites: A case study of Valdivia, Chile. *Journal of Environmental Planning and Management*, 52(1), 97–109.
- Mzembe, A. N., Koens, K., & Calvi, L. (2023). The institutional antecedents of sustainable development in cultural heritage tourism. *Sustainable Development*, 31(4), 2196–2211.
- Pereira Roders, A., & Van Oers, R. (2011). Initiating cultural heritage research to increase Europe's competitiveness. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*, 1(2), 84–95.

- Power, D., & Scott, A. J. (2004). A prelude to cultural industries and the production of culture: The rise of the cultural economy (pp. 15–28). Routledge.
- Richards, G. (2011). Creativity and tourism: The state of the art. *Annals of Tourism Research*, 38(4), 1225–1253.
- Richards, G. (2014). Tourism trends: The convergence of culture and tourism. *Academy for Leisure NHTV University of Applied Sciences*, 250–268.
- Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 12–21.
- Richards, G., & Wilson, J. (2006). Developing creativity in tourist experiences: A solution to the serial reproduction of culture? *Tourism Management*, 27(6), 1209–1223.
- Santa, E. D., & Tiatco, A. (2019). Tourism, heritage and cultural performance: Developing a modality of heritage tourism. *Tourism Management Perspectives*, 31, 301–309.
- Scott, A. J. (2010). Cultural economy and the creative field of the city. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 92(2), 115–130.
- Smith, S. L. (2004). The measurement of global tourism: Old debates, new consensus, and continuing challenges. In A. A. Lew, C. M. Hall, & A. M. Williams (Eds.), *A companion to tourism* (pp. 25–35). Blackwell.
- Stebbins, R. A. (1996). Cultural tourism as serious leisure. *Annals of Tourism Research*, 23(4), 948–950.
- Storper, M., & Scott, A. J. (2009). Rethinking human capital, creativity and urban growth. *Journal of Economic Geography*, 9(2), 147–167.
- Timothy, D. J. (2014). Contemporary cultural heritage and tourism: Development issues and emerging trends. *Public Archaeology*, 13(1–3), 30–47.
- White, T. D., Asfaw, B., Beyene, Y., Haile-Selassie, Y., Lovejoy, C. O., Suwa, G., & WoldeGabriel, G. (2009). *Ardipithecus ramidus* and the paleobiology of early hominids. *Science*, 326(5949), 64–86.
- Zan, L., Baraldi, S. B., & Gordon, C. (2007). Cultural heritage between centralisation and decentralisation: Insights from the Italian context. *International Journal of Cultural Policy*, 13(1), 49–70.